

Elleinstein ve FKP'nin Sağ Kanadı

Jean Elleinstein, Fransız Komünist Partisi üyesi olan bir tarihçi. Fransa'nın sol politika çevrelerinde, parti içindeki sağ kanadın temsilcilerinden sayılıyor. Bugünün Komünist Partilerinde Marksist teorinin yorumlanması ve uygulanması öylesinde karışık bir durum aldı ki, bu gibi «sağ kanat» veya «sol kanat» nitelendirmelerinin tam olarak neye tekabül ettiğini kestirmek güçleşiyor. Kimi zaman «sağ» da olmak yeni gelişmeleri savunmakla, «sol» da olmaksızın Stalinizmi savunmakla eşanlamlı gibi kullanılıyor. Kimi zaman birincisi burjuva demokratizmine teslimiyet, ikincisi ise klasik bir «devrim» anlayışını savunmak gibi ele alınıyor. Çok zaman da sağın, solun ve merkezin tam nerede birbirinden ayrıldığını kestirmek adanmaklı güçleşiyor. Yerine göre, Sovyetlere karşı çıkmak da «sol» olarak nitelenebiliyor, Sovyetleri savunmak da.

Elleinstein, Sovyetler Birliği üzerine eleştirileriyle tanınmış bir yazardır. İki ünlü kitabı, *L'histoire de l'URSS (SSCB Tarihi)* ve *L'histoire du Phénomène Stalinien (Stalin Olayının Tarihi)*. Sovyet Devriminin altmışıncı yıldönümü dolayısıyla yazdığı ve bizim *Le Monde* gazetesinden aldığımız (tarihi, 8.11.1977) Elleinstein'in ve bu arada Fransız Komünist Partisi içinde önemli bir kesimin bu olaya nasıl baktığını oldukça yetkin bir biçimde yansıtıyor. Yukarıda, bugünün Marksist sözlüğünde «sağ» ve «sol» kavramlarının karışıklığına değinmiştik; bu yazı, **Sovyetler karşısında alınan tavırdan ötürü değil, devrim karşısında alınan tavırdan ötürü «sağ» nitelikte ve bu anlamda, terminoloji kargaşalığının ötesinde, «sağ» Komünizm için yeterli bir örnek sayılabilir.**

Yazıda görüleceği gibi Elleinstein'in başlıca kaygısı, Sovyet devrimi ile Batı'nın politik geleneği arasında bir duvar örmek. Batı'da Fransız Devrimi, bir de sonuca ulaşmayan Paris Komünü olayı var. Bunun dışında, özellikle de yirminci yüzyılda, devrimler hep Doğu'da oluyor. Doğu denince anlaşılması gereken, «burjuva demokratik devrim» geçirmemiş, «sivil toplumu» zayıf, devletin önemli rol oynadığı, insana saygıyı ve insan özgürlüğünü tanımamış toplumlar.

İnsan bunları okuyunca, «devrim» in de çağdışı kalmış bir şey olduğuna hükmedesi geliyor. Gerçi bu kadarını söylemiyor Elleinstein, Batı'nın da bir çeşit devrime ihtiyacı olabileceğini kabul ederek şöyle tanımlıyor o devrimi: «Devrim Batı'da ya demokratik, barışçı, hukuk içinde ve basamak basamak gerçekleşecek; ya da hiç gerçekleşmeyecek.» Bunun nasıl bir «devrim» olabileceğini biraz düşünelim.

Elleinstein'in dediği gibi, ilk sosyalist devrimden bu yana, bu konuda bilgilerimiz arttı. O günlerin devrimcileri kadar iyimser değiliz, bir düzeyde. Şöyle ki, bir ülkede politik iktidarın fethedilmesi anlamında bir devrim olmakla, devrim süreci bir kere başlamakla, bütün sorunların ardarda ve kendiliğinden çözülmeyeceğini biliyoruz. Güçlü ekonomik yapılar yaratmakla, sosyalist insanların mantar gibi yerden bitmediğini biliyoruz. Buna benzer birçok şeyi öğrendik. Özetlersek, işçi sınıfını ve halkı temsil eden bir kadronun politik ikti-

darı ele geçirmesinin, geniş anlamda bir devrimle eşanlamlı olmadığını biliyoruz. Bunun daha ötesine geçiyor, insanlar arasındaki ilişkilerin gerçek anlamda dönüşmesiyle ölçüyoruz devrimin başarısını. Bunun içinse zaman gerektiği ve insanların zorlanmaması gerektiği açık.

Elleinstein'ın anlattığı gibi bir devrim, devrimden çok, devrim-sonrasına uyabilir. Ama politik iktidara böyle erişilir mi? «Hukuk içinde» diyor Elleinstein; kimin hukuku bu? Marksizmi kuranlar, hukukun gösterilmek istendiği gibi herkesin hakkını koruyan, tarafsız ve sınıf-üstü bir kurum olmadığını gösterebilmek, hukukun sınıf içeriğini açıklamak için az yorulmamışlardır. Bugünün Komünisti Elleinstein ise, aynı çalışkanlıkla çabalyor, o kurucuların anlattıkları şeyin tersine bizi inandırmak için. Bu anlayışa göre hukuk «nötr» bir yapı. Devlet de böyle. Hukuk ve devlet, proletaryanın görece bilinçsiz, dolayısıyla etkisiz olduğu dönemde, burjuvazi yararına çalıştı. Ama proletarya yararına da çalışabilir; ayrıca oldukça uzun bir dönem içinde, her iki sınıfın ihtiyaçlarını da karşılayabilir. Bu ara dönemin adı da, «ileri demokrasi» dir.

Bu anlayışa göre Marx, Engels, Lenin, Luxemburg yanıldılar; yarılmayanlar, Bernstein ile Kautsky idi. O zaman da, Elleinstein'ın Sosyal-demokratların 1917-21 arasında Avrupa'da devrim mümkünken buna sırt çevirmelerini kınarcasına konuşması — ve bu arada «kapitalizmi ayakta tutma denemelerine destek olmaları» gibi sözler söylemesi — biraz anlamsız. Lenin'i büsbütün dışlamak biraz ayıp olacağı için böyle söylüyor herhalde. Elleinstein'ın sözünü ettiği hukukun yasaları, teoriye, yani hukukun kendi teorisine göre, herkes karşısında eşittir. Bizim teorimize göre ise, bu böyle olsa da, herkes bu yasalar karşısında eşit değildir. Herkese karşı eşit olan bu yasalar, herkese karşı eşit olurken, herkesin kendileri karşısında eşit olmamasının da garantisidirler. Tarihte, antagonist sınıflar arasında yığınlarla uzlaşma olmuştur, biz bunun olmadığını, olamayacağını savunuyoruz. «Avrupa-komünizmi» nin de bu sınıf uzlaşmalarından bir yenisini yaratabileceğine inanıyoruz. Ancak, sınıfların varolan durumdaki karşılıklı güç ilişkileri çerçevesinde yapılacak bu uzlaşma, yeni bir zemin yaratsa da, güç ilişkisini ve orantısını yeni bir zemin üzerinde kursa da, bu ilişkiyi ve bu orantıyı değiştirmez. «İşçi sınıfının kazanımı» diye bir olay elbette var. Ama bu «kazanım» ların tarihine baktığımızda, bir yanda işçi sınıfının neredeyse sıfırdan başlayarak birçok hakkı elde etmiş duruma geldiğini görmekle birlikte, egemen sınıfların da kendi egemenlik mesafelerini her seferinde koruduğunu görmemek mümkün değil. Az gelişmiş ülkelerle emperyalizmin ilişkisini andıran bir durum bu da. Herhangi bir az gelişmiş ülke, diyelim otuz yıllık bir süre içinde, büyük gelişme göstermiştir. Ama emperyalist ülkelerle arasındaki mesafe, bu «kazanım» larla kısalmamıştır.

Kısacası, Elleinstein'ın, Sovyet devrimi örneğiyle Batı için çizdiği model arasında ördüğü duvar, iki ayrı işlev görüyor. FKP gibi partilerin iki türlü ihtiyacına cevap veriyor. Bunlardan birincisi, oy alma sorunudur diyelim. Sovyetlere kesin bağlılıklarıyla tanınan bu partilerin oy potansiyelleri uzun süre donuk kaldı. Bu bakımdan, bu partilerin, devrim-sonrasının Sovyet modeli gibi olmayacağı konusunda

verdikleri sözler, oy almayı bekledikleri kitlelere karşı sunulmuş bir garantidir; devrimin Doğuya özgü olduğu, Batıdaki geçişin kimseyi incitmeyecek bir incelik içinde yürüyeceği konusunda söylenenler ise, egemen sınıflara verilen garantidir. Özellikle de, egemen sınıfların, «ileri demokrasi» hedefi için müttefik olacağı varsayılan kesimine. Çünkü, FKP gibi kuruluşların başka türlü bir geçişe kalkışamayacaklarını, egemen sınıfların en bilinçli ve ipleri elinde tutan kesimi zaten bilmektedir.

Bu nedenle olsa gerek, Elleinstein, Sovyet deneyiyle Batı'daki Komünistlerin ilişkisini keskinleştiren koparıyor. Bunu yapmak, şüphesiz, görüldüğü kadar kolay değil. Hele FKP gibi, kendi tarihinde Stalin'e ve SBKP'ye karşı çıkmayı tabu haline getirmiş, bu uğurda en olmayacak şeyleri savunmuş bir partiye, «Siz şimdiye kadar ne yapıyordunuz?» diye sorarlar. Onun için Elleinstein, partisiyle Sovyetler Birliği arasında «platonik» bir bağın varlığını kabul ediyor, Neredeyse, aldatılmış bir sevgili gibi. Burjuvalara da kendi tarihlerinin çelişkilerini hatırlatarak, bu tür bir aldanmanın herkesin başına gelebileceğini ima ediyor. Ama bu tavırda bile, burjuva düzeninin bir zamanlar yapmış olduğu kötülükleri bugünden sonra bir daha yapmayacağına bir inanmışlık açıkça görülmekte. FKP'nin Sovyet deneyine bağnazca bağlılığını bu genel deyimlerle geçitirdikten sonra, Elleinstein, asıl stratejik sözlerini söylüyor: «Bence Elbe nehrinin ötesindeki sosyalizmden kalarak buradaki mahkûm edilemez. Çünkü gerek sosyalizmin zaferi için tutulacak yollar bakımından olsun, gerekse onun serpilip gelişeceği biçimler bakımından, burada sözkonusu olan bambaşka şeylerdir. Sovyetler'de geçenlerden ne olumlu ne olumsuz hiçbir şey çıkarılamaz, çünkü bizim çözmek zorunda olduğumuz sorunlar temelden farklı düzeydedir. Bunlar derin bir demokratik kültürü olan, ekonomik bakımdan çok gelişmiş ülke sorunlarıdır.»

Bazı Avro-komünistler, «Avrupa-komünizmi» sözünün içerebileceği Batı şovenizminden veya «ileri ülke» küçümsemeciliğinden tedirgin olup bunu dile getirmişlerdi. Belli ki Elleinstein'ın böyle bir kaygısı yok. «Elbe nehrinin ötesi» onu ilgilendirmiyor. Belki küçümsemiyor, sadece acıyordur bu kutsal nehrin ötesinde kalanlara; ama bunun hiç önemi yok. Sorun, «derin demokratik kültürü» olan Batılı insanların ve Komünistlerin, karıncayı incitmeden kuracakları muazzam toplum. Garip bir şekilde, bu «derin demokratik kültür» ün niteliği üzerine de hiç düşünmüyor Elleinstein. Zencileri ezenler, çeşitli ülkelerde genosid uygulayanlar, Yahudileri fırınlayanlar, bu «derin demokratik kültür'den gelenler miydi; öyle idiye bu işleri nasıl becerdiler; becerdiklerine göre «derin demokratik kültür» ün gerçek anlamı nedir? Böyle sorular da aklına gelmiyor. Bunları aklına getirmeyen bir teorisyen, bu «derin demokratik kültür» ün yarın öbür gün Avro-komünistlere ve onların sürüklediği kitlelere yapabileceği şeyleri de hesaba katamaz. Gelecekte sınıf çelişkileri artarsa, önerilen uzlaşmalar egemen sınıfları gerçekten tedirgin etmeye başlarsa, bu egemen sınıflar eskisinden çok farklı bir konjonktür içinde faşizm alternatifini yürürlüğe koyarsa, Elleinstein herhalde bu sınıflara sahip oldukları «derin demokratik kültür» ü hatırlatacaktır.

Anlaşıyor ki «derin bir demokratik kültür» ü olan insanlar, genosid yapabilir, emperyalizm yapabilir, atom bombası atabilir, hattâ

faşizm bile yapabilirler. Yalnız devrim yapamazlar. Ya da yaparlarsa öyle bir incelikle, «basamak basamak», barış ve hukuk içinde yaparlar ki, ne yapan, ne de yapılan anlar olup bitenleri. Diktatörlüğü getiren devrimdir. Demokratik geleneği olmayan az gelişmişler yapabilir devrimi, bu gibi barbarlardan her şey beklenir zaten; ama uygar Batılıya böyle şeyler yakışmaz. Batının görgü kurallarına saygılı işçi sınıfı, burjuvaziye her zaman «önce siz buyurun» diyerek, üstünlüğünü ispatlayacaktır.

Sovyetler Birliği hem baştan kuralı bozup devrim yapmış, hem de sonradan bu devrimi bir kişi diktatörlüğüne çevirmiş bir ülke olduğuna göre, Elleinstein, ne olumlu ne de olumsuz hiçbir ders çıkarıyor Sovyet tarihinden. O, kendi başına anlaşılması gereken bir olay. Batıdaki politika da kendi başına ele alınacak. Bu anlayış, bizce, sosyalist sorumlulukla bağdaşmıyor. Amaçlarımızın, sosyalizm anlayışımızın tamamen değişik olduğunu söylesek de, Sovyet deneyinden çıkaracağımız dersler vardır. Ülkesinde iktidara gelmiş ve dünya çapında önemli bir rol oynamaya başlamış bir Komünist Partisinin emredici bir tavırla, başka ülkelerdeki Komünist Partilerin işlerine müdahale etmesi, kendi devlet çıkarlarını ve devlet politikalarını bu partilere empoze etmeye çalışması, elbette ki enternasyonalizmi çarpıtır. Ama buna karşılık sosyalistlerin birbirlerine hiçbir şekilde karışmamaları, birbirlerini eleştirmekten kaçındıkları, «biz onlara bir şey söylemeyelim, onlar da bizim işimize karışmasın» dercesine bir tutum içine girmeleri de enternasyonalizme aykırıdır.

Hele bu «karşılıklı suskunluk» tavrını teorileştirmek, her ülkenin koşullarının farklılığına bağlamak, «bizim koşullarımızı bizden başkası bilemez» demek, büsbütün yanlıştır. Farklı koşullarda sosyalizme geçişte farklılık olacaktır elbette; ama geçilen, son analizde, sosyalizmdir. Dolayısıyla, her sosyalistin her geçiş biçiminin ana özellikleri konusunda bir fikir sahibi olması doğaldır. Partilerin gerçek demokratikleşmesi sonucu, bu tür karşılıklı eleştirilerin, düşünce alışverişlerinin, kırıcı olmaksızın verimli olmasını sağlamak mümkündür. ■